

Inhoud

- 7 Kaarten en plattegronden
- 9 Woord vooraf

1 11 Midden-Italië: landschap en bewoners

- 12 Ligging en landschap
- 15 Flora en fauna
- 16 Klimaat en beste reistijd
- 17 Bevolking
- 18 Bestuur en staatsinrichting
- 20 Economie
- 23 Religie
- 23 Toeristische mogelijkheden

2 27 Beknopte geschiedenis van Midden-Italië

- 28 Villanova-dorpen en de Etrusken
- 30 Romeinse periode
- 33 Vroege middeleeuwen
- 36 De tijd van de communes
- 42 Republiek of signoria
- 44 Florentijns expansionisme
- 46 Pauselijke macht in Midden-Italië
- 47 Groothertogdom Toscane
- 50 Italiaanse eenwording
- 52 Liberaal en fascistisch Italië
- 55 Naoorlogs Italië
- 57 Hedendaags Italië

3 61 Kunst en cultuur

- 62 De steden
- 65 Kastelen, villa's en kloosters
- 66 Musea en kerkelijke kunst
- 67 Kunststijlen
- 76 Overzicht van beroemde kunstenaars

4 81 Eten en drinken

- 82 Een dierbare keuken
- 82 Het ontbijt
- 82 De warme maaltijden
- 83 Drink- en eetgelegenheden
- 84 De lokale keukens
- 85 Enkele gerechten en specialiteiten
- 86 De wijnen
- 87 De wijngebieden

5 93 Florence

- 94 Geschiedenis op straat
- 100 Het religieuze centrum
- 111 Het economische centrum
- 114 Het politieke centrum
- 123 Het Medici-kwartier rond de San Lorenzo
- 133 Rond de Piazza Santissima Annunziata
- 137 Van het centrum naar de Piazza Santa Croce
- 143 Van het centrum naar de Santa Maria Novella
- 148 Langs de Arno
- 149 Oltrarno, Florence aan de overzijde van de Arno

6 161 De provincie Florence

- 162 Fiesole
- 164 De villa's van de familie de' Medici
- 167 Tussen Florence en Siena
- 170 Prato
- 175 Het chiantigebied ten zuiden van Florence

- 7** **179 West-Toscane**
 180 Pistoia
 187 Lucca
 192 De Apuaanse alpen en de Riviera della Versilia
 198 Pisa
 208 Volterra
- 8** **215 Zuidwest-Toscane**
 216 Livorno
 220 Elba
 225 Grosseto
 227 Langs de kust van Grosseto
 230 Van Orbetello naar het oosten
- 9** **235 Siena en omstreken**
 236 Geschiedenis
 236 De campo
 243 De Terzo di San Martino
 244 De Terzo di Città
 249 De Terzo di Camollia
 251 Van Siena naar San Gimignano
 257 De ruïne van het Galgano-klooster
 257 Van Siena naar de grens met Umbrië
 265 Van Siena naar de Monte Amiata
 267 De Chiantistreek
- 10** **271 Oost-Toscane: Arezzo en omgeving**
 272 Arezzo
 279 Sansepolcro en Monterchi
 280 Cortona
 282 De bovenloop van de Arno
- 11** **287 Noord-Umbrië: Perugia en omstreken**
 288 Geschiedenis
 299 Gubbio
 301 Assisi, de stad van Sint-Franciscus
- 12** **315 Zuid-Umbrië: Orvieto en omstreken**
 316 Geschiedenis
 324 Uitstapjes vanuit Orvieto
 327 Rondrit door het hart van Umbrië
- 13** **337 De Noordelijke Marken**
 338 De kust van Gabicce Mare tot Fano
 342 Urbino
 355 Het Metauro-dal
- 14** **359 Het middendeel van De Marken**
 360 De kuststrook van Senigallia tot Civitanova Marche
 366 Tocht door het Esino-dal: Jesi en Cingoli
 367 Tocht door het Chientidal: Macerata en Tolentino
- 15** **373 De Zuidelijke Marken**
 374 De kust van Porto Sant'Elpidio tot San Benedetto del Tronto
 379 Tocht door het Asodal
 382 Ascoli Piceno
- i** **390 Algemene informatie**
- r** **403 Register**

Woord vooraf

Midden-Italië is een gebied met een lange toeristische traditie. Nederlanders en Belgen hebben deze streken dan ook allang ontdekt. Dit deel van Italië kan met recht een toeristische klassieker worden genoemd. In de gids ligt de nadruk op historische en cultureel-historische informatie. Wie rondtrekt in Midden-Italië wordt zich al heel snel bewust van de lange geschiedenis die zich op vele plaatsen nadrukkelijk laat zien. In de meestal zeer goed bewaarde middeleeuwse steden kun je je het stadsleven van toen nog goed voorstellen. De kerken zijn religieuze centra, maar ook objecten van trots voor de steden en de bewoners. Hun raadhuisen weerspiegelen vanbuiten en vanbinnen de middeleeuwen en vroegmoderne tijd.

In dit decor trekt de bezoeker rond en het gebied zal hem of haar steeds weer verrassen, ook bij regelmatige reizen in het gebied. Telkens weer is er een plaats die bij eerdere bezoeken niet zo is opgevallen, maar die zich bij een tweede of derde bezoek pas volledig bloot geeft. Het is een rijk stuk Italië, ook voor de schrijver van de gids.

Herman Beliën

Florence

Wie naar Florence komt, raakt snel onder de indruk van de rijke geschiedenis van de stad en van haar kunstschaten. Het wordt de toerist hierbij gemakkelijk gemaakt. Het historische Florence is beperkt tot het autoluw gemaakte centro storico, het historische centrum van de stad. De trekpleisters liggen op korte afstand van elkaar. Hierdoor wordt het museale karakter van de stad beklemtoond. Je begint gewoon in het centrum op het Domplein, loopt naar de Piazza della Signoria en bezoekt steeds een volgend object in de buurt. Dan leer je de stad en haar kenmerkende aspecten van binnenuit kennen: de chique kant van de stad, de dure, mooie winkels, de dichte bebouwing, de verkeersdrukte, de paardenkoetsjes die door de stad rijden en de ontelbare toeristen. De sobere huizen en schone straten, het ontbreken van parken, het uitzicht op de Arno met die wonderlijke Ponte Vecchio, de prachtige bebouwing langs de oever, en de hooggelegen San Miniato al Monte blijven je bij voor de rest van je leven.

< Dom en campanile van Florence.

Begin een bezoek aan Florence eens met een blik van bovenaf. Zoek een plaats waar je over de stad kunt uitkijken, zoals de Belvédère, de Piazzale Michelangelo of de San Miniato al Monte aan de andere kant van de Arno, of rijd naar Fiesole, waar Florence in de verte aan je voeten ligt. Wie niet zo ver wil gaan, kan met enige moeite ook in de stad zelf mooie panorama's vinden. Bestijg de dom en loop onder de lantaarn op de koepel rond. Dan zie je de dicht opeengepakte daken van het centrum met de dom, de campanile, de torens van het Palazzo Vecchio, van de Bargello en de Badia, en de ruimere ligging van de huizen en villa's in de buitenwijken. Zo krijg je een goed beeld van de ligging van Florence. Buiten de stad liggen de heuvels en is de loop van de Arno, die de stad in twee stukken snijdt, goed te volgen.

Het is zeker de moeite waard de stad meer dan eens te bezoeken om steeds weer nieuwe dingen te ontdekken. Als je bedenkt dat hier de architecten Brunelleschi, Michelozzo, Alberti, Michelangelo en Vasari, de beeldhouwers Donatello, Verrocchio en Michelangelo, de schilders Giotto, Masaccio, fra Angelico, Michelangelo en Vasari gewerkt hebben, dan spreekt dat eigenlijk vanzelf.

In de fraaie en duurdere winkels liggen juwelen, haute couture, lederwaren, keramiek, aardewerk en schoenen klaar voor toeristen die geld voor kwaliteit willen geven.

GESCHIEDENIS OP STRAAT

Florence leent zich bijzonder goed om de geschiedenis zoals die in het vorige hoofdstuk voor het hele gebied is geschetst als het ware op straat te bezichtigen. Van de Romeinse stad Florentia die Julius Caesar hier in 59 v.Chr. stichtte voor een deel van zijn veteranen, kun je de omtrek nog goed zien. Een stadsmuur stond aan de zuidkant van de huidige Via de' Cerretani. Vlak achter de huidige kathedraal lag het noordoostelijke hoekpunt van de rechthoekige nederzetting. Daar liep de muur in zuidelijke richting onder de huidige bebouwing van de Via del Proconolo tot aan Piazza San Firenze, waar de volgende hoek lag. De zuidwestelijke hoek lag in de buurt van de Piazza di Santa Trinita. De westelijke muur lag aan de huidige Via de' Tornabuoni. Het kruispunt van de twee Romeinse wegen ligt op de Piazza della Repubblica. Daar lag ook het forum van de stad, dat ongeveer een kwart van het huidige plein besloeg. Binnen de oude muren zie je dat de Romeinse orde nog steeds bestaat. Er is een schaakbordpatroon aangelegd, dat uit kaarsrechte parallelle straten gevormd is.

Van de Byzantijnen, die nog slechts de helft van de stad gebruikten, is niets meer te zien. De stad raakte in verval.

Om een beeld te krijgen van het communale Florence moet je je een stad voorstellen zoals je die nog het beste kunt zien in San Gimignano. Ook

De muren van Florence

boven Florence staken de verdedigingstorens van de elite uit. Zij vormden de basis van de commune. Het Bargello-palazzo resteert nog uit deze vroege periode. Toen Florence vervolgens in handen van de gilden terecht was gekomen, werd het Palazzo Vecchio het belangrijkste gebouw van het openbare bestuur. Voor de gilden zelf kun je terecht in de Orsanmichele. De kooplui verenigden zich aanvankelijk in de 12de eeuw in één gilde, de *Arte dei Mercatanti*, maar in het begin van de 13de eeuw ontstonden er gespecialiseerde gilden; de belangrijkste was de *Arte di Calimala*, waarvan de leden de lakenverdeling in handen hadden. Verder waren er onder andere de *Arte del Cambio* (de geldhandel), de *Arte della Lana* (wolhandel) en de *Arte di Por Santa Maria* (zijdehandel). In deze periode werden de torens van de meeste oude machthebbers neergehaald, er was een nieuwe orde. De nieuwbouw van de kathedraal paste ook in deze nieuwe vormgeving van de stad.

Beeldhouwers en architecten afgebeeld onder de nis voor de Quattro Coronati op de Orsanmichele.

HET FLORENCE VAN DE POPOLO

De bevolkingsgroei van Florence in de 13de eeuw is indrukwekkend te noemen. Voorzichtigheid aangaande bevolkingscijfers is op zijn plaats, maar de trend is overduidelijk. Rond 1200 woonden in Florence 15.000 à 20.000 mensen en een eeuw later waren dat er 95.000. Deze woonden lang niet allemaal binnen de stadsmuren. Ook de twee nieuwe bedelorden van de franciscanen en de dominicanen hadden hun kloosters buiten de muur gebouwd. In 1284 besloot het gildenbestuur nieuwe muren te laten aanleggen, waarmee alle huizen en kloosters binnen de muren kwamen. Eerst werd het gebied rond de Santissima Annunziata ommuurd en in 1299 dat rond de Ognissanti. In 1333 waren alle muren klaar en tot in de 19de eeuw was er geen behoefte meer aan uitbreiding.

De popolo-regering verfraaide Florence in rap tempo. De architect Arnolfo di Cambio kreeg de kans een nieuw monumentaal centrum te ontwerpen. Het plan om de oude kathedraal, de Santa Reparata, te verbouwen werd opgegeven. Men besloot een geheel nieuw ontwerp te realiseren, een domkerk van geweldige afmetingen die aan Maria zou worden gewijd. Ook werd het baptisterium verfraaid. Vanaf 1298 werd gewerkt aan een nieuw gebouw voor de stadsregering, het Palazzo dei Priori (het huidige Palazzo Vecchio). Korte tijd later begon Arnolfo di Cambio ook aan de nieuwbouw van de graanmarkt, de Orsanmichele, en de campanile van de kathedraal.

In 1294 stortte de stad veel geld in het bouwfonds van de dominicanen, die hun kloosterkerk de Santa Maria Novella wilden uitbreiden. In 1295 begonnen de franciscanen aan de bouw van een geweldig grote kerk, de Santa Croce. Het was aan de stad te zien dat hier veel geld beschikbaar was om de publieke ruimte te verfraaien. De popolo had het breed en liet het breed hangen. Rijke gilden namen de zorg voor de bouw van de publieke gebouwen op zich. Zo betaalde het Calimala-gilde de nieuwbouw van de kathedraal. De overheid liet weten dat het gebouw zeer luxueus zou moeten zijn. Arnolfo di Cambio werd door zijn tijdgenoten beschouwd als een zeer getalenteerd architect, aan wie belastingvrijdom werd geschonken. In het document waarin dit voor hem werd geregeld, werd van hem gezegd dat hij 'de beroemdste en vakkundigste bouwer van kerken was in de wijde omgeving' en dat de Florentijnen 'hoopten dat ze door zijn inzet, ervaring en genialiteit de prachtigste en eervolste kathedraal van heel Toscane zouden krijgen'.

Het was aan de stad te zien dat hier veel geld beschikbaar was om de publieke ruimte te verfraaien. De popolo had het breed en liet het breed hangen. Rijke gilden namen de zorg voor de bouw van de publieke gebouwen op zich. Zo betaalde het Calimala-gilde de nieuwbouw van de kathedraal. De overheid liet weten dat het gebouw zeer luxueus zou moeten zijn.

Arnolfo di Cambio werd door zijn tijdgenoten beschouwd als een zeer getalenteerd architect, aan wie belastingvrijdom werd geschonken. In het document waarin dit voor hem werd geregeld, werd van hem gezegd dat hij 'de beroemdste en vakkundigste bouwer van kerken was in de wijde omgeving' en dat de Florentijnen 'hoopten dat ze door zijn inzet, ervaring en genialiteit de prachtigste en eervolste kathedraal van heel Toscane zouden krijgen'.